

Innst. S. nr. 208

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen

Dokument nr. 8:55 (2004-2005)

Innstilling fra utenrikskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen og Øystein Djupedal om etablering av et solidaritetsfond på 10 mrd. kroner for å kunne avhjelpe humanitære katastrofer

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Tsunamien som rammet land rundt Det indiske hav morgenen 26. desember 2004, tok umiddelbart livet av over 200 000 mennesker og etterlot mer enn 5 millioner mennesker uten hus og hjem. Det sivile samfunn reagerte raskt. I løpet av få dager var det samlet inn over 350 mill. kroner i Norge, og bildet er tilsvarende i mange andre land: I USA, Frankrike, Storbritannia, Tyskland og Nederland er det til sammen samlet inn over 4 mrd. kroner.

Forslagsstillerne påpeker at det i skyggen av de store katastrofene er andre katastrofer som ikke får den samme oppmerksomhet fra offentligheten, og dermed ikke blir gjenstand for samme giverglede - Darfur i Sudan og Kongo fremheves som eksempler. 30. april 1991 ble sørøstre Bangladesh rammet av syklon og storflom som drepte 131 000 mennesker. 9 millioner mennesker ble hjemløse. Kirkens Nødhjelps innsamlingsaksjon ved den anledningen innbrakte rundt 950 000 kroner. Til sammenligning har organisasjonen samlet inn rundt 40 mill. kroner til ofrene etter tsunamien 2. juledag.

Muligheten til å hjelpe eller redde liv etter naturkatastrofer har nær sammenheng med at tilstrekkelige midler bevilges raskt som følge av umiddelbart behov for mat, evakuering, medisinsk behandling, beskyttelse mot kulde eller hete, eller tiltak mot utvikling og spredning av sykdommer eller epidemier. Etter flommen i Bangladesh i april 1991 døde titusener som overlevde

selve flommen, i månedene som fulgte, av sult og vannbårne sykdommer. I slike akutte situasjoner påpeker forslagsstillerne at rask hjelp vil kunne være avgjørende for hjelpens effektivitet og sikre et økonomisk fundament når det internasjonale søkelys ikke lenger er like sterkt.

Et solidaritetsfond vil etter forslagsstillernes oppfatning kunne gi denne fleksibiliteten og effektiviteten. På denne måten vil Regjeringen ha penger til rådighet på kort varsel, som kan gjøres tilgjengelig for organisasjoner, FN eller land som er rammet av store humanitære katastrofer. Fondet skal etter forslagsstillernes syn primært være rettet mot akutte hendelser hvor det er behov for omfattende nødhjelp, men ha en tilstrekkelig kapital til at hjelpen også kan ytes over lengre tid der det er nødvendig.

Fondet foreslås å være av en størrelse på 10 mrd. kroner. Det foreslås at det normalt kun skal brukes av fondets avkastning, men at forvaltere av fondet gis mandat til i helt spesielle situasjoner også å kunne trekke midler fra fondets kapital. Slike tilfeller skal medføre automatisk påfylling av fondet.

Nødhjelp bevilges normalt gjennom kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter post 70 Naturkatastrofer. Denne budsjettposten har som hovedoppgave å bevilge rask, effektiv, kvalitativ god, kortsiktig humanitær nødhjelp i forbindelse med komplekse humanitære kriser og naturkatastrofer. Disse midlene kommer i tillegg til midler det private samfunn samler inn. Solidaritetsfondet vil etter forslagsstillerne syn være et tungt supplement til denne posten. Det vil bidra til fleksibilitet og mulighet til å gi mer nødhjelp over lengre perioder, for både akutte og mer langsiktige kriser, også ut over den perioden nøden befinner seg i medias søkelys. Det foreslås også at fondet kan bidra til å forskuttere nødhjelp i akutte situasjoner i påvente av hjelp fra Norge, andre land eller private aktører. Videre foreslås det at fondet kan bidra til tiltak som er forebyggende mot naturkatastrofer, som varslingsystemer og lignende.

Ideelt sett burde et slikt fond etter forslagsstillernes oppfatning være av global karakter, finansiert av det internasjonale samfunnet i fellesskap og administrert av FN. Det foreslås imidlertid at solidaritetsfondet i første omgang etableres i Norge, under Utenriksdepartementet, men at Regjeringen arbeider for å internasjonalisere fondet og etablere det under FN på sikt.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Haakon Blankenborg, lederen Thorbjørn Jagland, Jens Stoltenberg og Gunhild Øyangen, fra Høyre, Julie Christiansen, Inge Lønning, Oddvard Nilsen og Finn Martin Vallersnes, fra Fremskrittspartiet, Morten Høglund og Christopher Stensaker, fra Sosialistisk Venstreparti, Kristin Halvorsen og Bjørn Jacobsen, fra Kristelig Folkeparti, Sigmund Kroslid og Lars Rise, og fra Senterpartiet, Åslaug Haga, viser til at forslaget innebærer at det opprettes et fond på 10 mrd. kroner for å kunne avhjelpe humanitære katastrofer. Fondet foreslås primært rettet mot akutte hendelser hvor det er behov for nødhjelp, men vil ha en tilstrekkelig kapital til at hjelpen også kan ytes over lengre tid der det er nødvendig. Komiteen viser til at midlene i fondet skal, i henhold til forslaget, gjøres tilgjengelig for organisasjoner, FN eller land som er rammet av store humanitære katastrofer. Komiteen har videre merket seg at det foreslås at solidaritetsfondet etableres under Utenriksdepartementet, og at Regjeringen arbeider for å internasjonalisere fondet og etablere det under FN på sikt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, er positivt til grunntanken om å styrke muligheten til raskt og effektivt å kunne hjelpe dem som er rammet av store katastrofer. Flertallet viser til brev fra Utenriksdepartementet hvor det heter at nødhjelp og humanitær bistand til ofre for konflikt og naturkatastrofer dekkes over flere budsjettkapitler. Kap. 163 går til bistand ved naturkatastrofer, væpnet konflikt og til menneskerettighetstiltak. Kap. 164, postene 70 og 71 benyttes for bistand til fred, forsoning og demokratiltak, inkludert til ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land. Gjenoppbyggingsbistand, etter konflikt eller naturkatastrofe, dekkes også over kap. 162 Overgangsbistand.

Flertallet viser til at Utenriksdepartementet i sitt svar refererer til at de humanitære budsjettposter vurderes sammen med posten for overgangsbistand for å gi Norge tilstrekkelige midler og fleksibilitet under normale omstendigheter.

Flertallet vil påpeke at flodbølgekatastrofen rundt Det indiske hav 26. desember i fjor illustrerer at Stortinget i ekstraordinære situasjoner raskt kan gjøre vedtak om ekstrabevilgninger. Flertallet vil understreke viktigheten av at Stortinget hvert år behandler

bevilgninger over statsbudsjettet, herunder også finansiering av norsk humanitær bistand og nødhjelp. Flertallet viser til at dette også slås fast i brevet fra Utenriksdepartementet der det sies at "finansiering av norsk humanitær bistand og nødhjelp bør fortsatt være gjenstand for en årlig diskusjon i Stortinget mht. hvordan vi samlet disponerer de midler den norske stat har til rådighet".

Flertallet vil påpeke at forslaget om et solidaritetsfond ikke ble reist i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom, jf. Innst. S. nr. 93 (2004-2005), som var en omfattende gjennomgang av norsk utviklingspolitikk.

Flertallet har merket seg at forslagsstillerne mener at et slikt fond ideelt sett burde være av global karakter, finansieres av det internasjonale samfunnet i fellesskap og administreres av FN. Flertallet har i den sammenheng merket seg at det i brevet fra Utenriksdepartementet vises til det pågående arbeidet under ledelse av FNs Kontor for koordinering av humanitær bistand (OCHA) om en *Humanitarian Response Review* for å forbedre det internasjonale tilsvaret på humanitære katastrofer. Det vises også i brevet til de ulike forslag til reform, bl.a. av det humanitære system i FN, som er foreslått for å forbedre den internasjonale oppfølgingen av humanitære katastrofer ved FNs generalsekretær. Det vises til at det arbeides videre med å gjøre FNs rullerende lånefond (CERF) større og mer operasjonelt i forhold til akutte og glemte kriser.

Flertallets syn er at Norge må være aktiv i forhold til å styrke FNs kapasitet på dette området. Flertallet mener at vi trenger et sterkere FN, bl.a. for å håndtere natur- og miljøkatastrofer. Flodbølgekatastrofen rundt Det indiske hav i fjor utløste store donasjoner i Norge og over hele verden uten sidestykke. Det er svært gledelig. Samtidig mener flertallet at når humanitære katastrofer av dette omfang skjer, må FN ha nødvendig forutsigbarhet og stabilitet i sitt koordineringsarbeid. På sikt bør derfor FN bli mindre avhengig av givernes vilje i akutte situasjoner og av TV-kameraenes fokus. Flertallet mener at dette på nytt reiser spørsmålet om større forutsigbarhet og bedret ressurstilgang til FNs mange viktige oppgaver. Flertallet viser her til at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har foreslått i Stortinget, jf. forslag i Innst. S. nr. 93 (2004-2005), å be Regjeringen utrede alternative former for global beskatning til inntekt for FN-systemet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet har ved flere anledninger foreslått at Norge bør utrede å overføre deler av oljefondet til et nytt utviklingsfond, hvor avkastningen skal gå til bistand. Særlig i Afrika er den humanitære situasjonen vanskelig mange steder. Det trengs blant annet en langt tyngre innsats fra det internasjonale samfunn for å bekjempe barnedødeligheten. Dette medlem viser til at Norge har fått betydelige uforutsette inntekter de siste årene på grunn av en høyere oljepris enn forventet. Den høye oljeprisen er særlig problematisk for u-landene. Dette medlem mener at Norge ved å opprette et utviklingsfond

raskt vil kunne nå målet om 1 pst. av BNI til bistandsformål, noe som også vil gi et viktig signal til andre giverland.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om etablering av et solidaritetsfond på 10 mrd. kroner.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument nr. 8:55 (2004-2005) - forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen og Øystein Djupedal om etablering av et solidaritetsfond på 10 mrd. kroner for å kunne avhjelpe humanitære katastrofer - avvises.

Oslo, i utenrikskomiteen, den 25. mai 2005

Thorbjørn Jagland
leder

Gunhild Øyangen
ordfører

